

Megacities

Our Global Urban Future

کلان شهرها

آینده شهرنشینی در جهان

نویسنده

فروکه کراس، سوریندر آگاروال، مارتین کوی و گونتر مرتینز

ترجمه

دکتر محمد صفار

انتشار کتاب در نشست شماره ۲۹ مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۳

شورای چاپ و نشر شهرداری تهران

به تصویب رسیده است.

عنوان و نام پدیدآور	: کلان شهرها: آینده شهرنشینی در جهان / تألیف فروکه کراس... او دیگران!؛ ترجمه محمد صفار
مشخصات نشر	: تهران: شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	: ۳۴۸ ص.؛ مصور (رنگی)، جدول، نمودار (بخشی رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۵۰۲-۴۵-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: Megacities: our global urban future, c 2013
یادداشت	: تألیف فروکه کراس، سوریندر آگاروال، مارتین کوی، گونتر مرتینز.
یادداشت	: کتابنامه.
عنوان دیگر	: آینده شهرنشینی در جهان.
موضوع	: عمران منطقه‌ای
موضوع	: Regional planning
موضوع	: برنامه ریزی شهری
موضوع	: Urban Planning
موضوع	: ژئوفیزیک
موضوع	: Geophysics
موضوع	: توسعه پایدار
موضوع	: Sustainable development
شناسه افزوده	: کراس، فراوکه
شناسه افزوده	: Kraas, Frauke
شناسه افزوده	: صفار، محمد، ۱۳۵۶-، مترجم
شناسه افزوده	: شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران
شناسه افزوده	: Tehran Municipality, Tehran Urban Planning and Research Center
رده بندی کنگره	: HT۳۹۱
رده بندی دیویی	: ۳۰۷/۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۲۵۴۰۹۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

کلان شهرها: آینده شهرنشینی در جهان
تألیف: فروکه کراس، سوریندر آگاروال، مارتین کوی و گونتر مرتینز
ترجمه: دکتر محمد صفار
نظارت و راهبری علمی: نسیم چالاکی
صفحه آرایی و طراحی جلد: موسسه فرهنگی هنری نگاه نو تهران
نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
بها: ۳۵۰۰۰ ریال
ناشر: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۵۰۲-۴۵-۹
کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: خیابان شریعتی، خیابان پل رومی، خیابان شهید اکبری، نبش خیابان آقابزرگی، شماره ۳۲
کدپستی: ۱۹۶۴۶۳۵۶۱۱ | تلفن: ۲۲۳۹۲۰۸۲
info.rpc@tehran.ir | rpc.tehran.ir

۷	سال بین‌المللی سیاره زمین
۹	ویراستاران: کلان‌شهرها: آینده شهرنشینی در جهان
۱۵	سخن نخست
۱۷	فصل اول: کلان‌شهرها و تحولات جهانی
۲۷	بخش اول: فضای فیزیکی، زمین و منابع
۲۹	فصل دوم: کلان‌شهرها و تغییرات اقلیمی: اولین سازواران، سازواران اصلی و ظرفیت‌ها
۵۳	فصل سوم: شهرهای زیرزمینی
۶۷	فصل چهارم: کیفیت آب و آسیب‌پذیری اجتماعی-اکولوژیکی توسعه شهری مطالعه موردی کلان‌شهر گوانگ‌جو، چین
۱۰۹	فصل پنجم: امنیت غذایی در داکا: حداقل مخاطرات جهانی و آسیب‌پذیری‌های محلی
۱۲۹	فصل ششم: راهبردهای توسعه زمین در کلان‌شهرها: راهنمای کاربری زمین و حقوق زمین در بستر گسترش بی‌رویه و غیر رسمی شهری
۱۳۹	فصل هفتم: تأثیر سرمایه‌گذاری خارجی مستقیم بر تغییرات کاربری زمین و برنامه‌ریزی منطقه‌ای در کلان‌شهرهای جهان در حال توسعه: مطالعه موردی بنگلور
۱۶۷	بخش دوم: گذار اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی
۱۶۹	فصل هشتم: توسعه درون‌شهری در کلان‌شهرها از زوال تا نوسازی: مطالعه موردی سائوپائولو
۱۹۷	فصل نهم: سازمان‌دهی شرکتی چابک و به‌روزرسانی در دلتای کبیر رودخانه پرل
	فصل دهم: تحولات جهانی، اهداف ملی توسعه، شهرنشینی و مهاجرت بین‌المللی در چین: مهاجران آفریقایی در

.....	گوانگ‌جو و فوشان	۲۱۷
.....	فصل یازدهم: فوبوپلیس: خشونت، ترس و شکاف سیاسی اجتماعی فضا در ریودوژانیرو، برزیل	۲۴۳
.....	فصل دوازدهم: دارالسلام، کلان‌شهر فردا: توسعه غیررسمی شهر و عرضه زیرساخت‌های فنی	۲۶۷
.....	فصل سیزدهم: بی‌آرتی: پاسخی به مشکلات حمل‌ونقل در کلان‌شهرها؟ مثال ترنس‌میلنیو (بوگوتا، کلمبیا)	۲۸۵
.....	بخش سوم: حکمرانی و مدیریت	۳۰۷
.....	فصل چهاردهم: حکمرانی در کلان‌شهرها: تجارب، چالش‌ها و تأثیرات همکاری بین‌المللی	۳۰۹
.....	فصل پانزدهم: مدیریت مادرشهر: برنامه‌ریزی در نیویورک	۳۱۹
.....	فصل شانزدهم: ابتکارات حکمرانی الکترونیک در هند: مطالعه موردی حیدرآباد و بنگلور	۳۳۷

سخن نخست

کلان‌شهرها به‌عنوان نوعی سکونتگاه جدید به الگوی غالب شهرنشینی در بیشتر کشورهای جهان معاصر تبدیل شده‌اند. این مناطق اگرچه نامشان برگرفته از کلان‌شهرهای اوایل قرن بیستم است، اما تفاوت‌های بنیادینی با نمونه‌های پیشین دارند. آنها عموماً بر اساس معیارهای کمی تعریف می‌شوند اما استفاده صرف از معیارهای کمی نمی‌تواند رویکرد رضایت‌بخشی باشد. معیارهای کیفی کلان‌شهرها - علی‌رغم تفاوت‌های قابل‌توجه بین آنها در کشورهای صنعتی، نوظهور، در حال گذار و در حال توسعه - اهمیت بالاتری دارند که ازجمله آنها می‌توان به موارد مشترکی چون: گسترش سریع، فرایندهای ادغام درون‌شهری و توسعه حومه‌نشینی^۱، سلطه کارکردی مرکز شهر، فشار بیش‌ازحد بر ظرفیت زیست‌بومی و زیرساختی شهری، تنوع ساختارهای درون‌شهری، تضعیف حکمرانی به دلیل اجتماعات چندپاره و ناتوانی در کنترل امور به‌واسطه غیررسمی شدن فزاینده^۲ اشاره کرد.

فرایندهای مربوط به کلان‌شهرنشینی امروز را می‌توان با تغییرات شگرفی در تاریخ مقایسه کرد که در نتیجه صنعتی شدن اروپای مرکزی و آمریکای شمالی در قرون نوزدهم و بیستم رخ دادند که اهمیت آنها به‌وضوح بی‌سابقه است، به‌ویژه وقتی به پویایی‌های کلان‌شهرنشینی عظیم و معاصر در کشورهای پرجمعیت جنوب، شرق و جنوب شرق آسیای می‌نگریم و دیگر گونی‌های جهانی در بخش‌های تولید و خدمات را نظاره می‌کنیم این مقیاس اثرگذاری با شدت بیشتری دیده می‌شود.

به‌واسطه تمرکز شدید جمعیت و پویایی‌های سریع توسعه کلان‌شهرها، هرروز که می‌گذرد بر اهمیت آنها به‌عنوان محل تلاقی فرایندهای جهانی‌شدن و مراکز حکمرانی افزوده می‌شود. فرایندهای جهانی‌شدن موتورهای تحولات عظیم جهان معاصر و به‌طور اخص کلان‌شهرها هستند. بسیاری از فرایندهای شهری هم‌زمان رخ می‌دهند و بنابراین اغلب به تقویت یکدیگر منجر می‌شود. نیروهای همگرا و واگرا هم‌زمان فعال شده و یک فضای شهری متمرکز و

1. Suburbanisation

2. Informality

در عین حال چندپاره و بی‌نهایت متنوع ایجاد می‌کنند. در نتیجه دگرگونی ابعاد مختلف کلان‌شهرها و پیوستگی این ابعاد مولد پویایی‌ها، پیچیدگی‌ها و هم‌زمانی‌های نوینی بین وقایع و فرایندهای مختلف فیزیکی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است.

کلان‌شهرها را همچنین می‌توان محورهای کانونی ظهور جامعه ریسک^۱ در جهان دانست. از جمله مهم‌ترین نقطه‌ضعف‌های کلان‌شهرها می‌توان به ضعف عمومی مدیریت پذیری و ساختارهای هدایت و رهبری در دولت‌های آن‌ها اشاره کرد که اصولاً مملو از ساختارهای حکمرانی عمودی، هماهنگی و شبکه‌سازی افقی ضعیف و نیز توانمندی ناچیز دولت در هدایت هستند. مسئله بعدی بخشی بودن برنامه‌ریزی شهری است و هم‌زمان فقدان برنامه‌ریزی منطقه‌ای یا منطقه شهری یکپارچه چالش‌های اساسی برای مدیریت کاربری زمین و محدودسازی توسعه در اراضی پیرامون کلان‌شهرها ایجاد کرده است. عامل دیگری که وضعیت رویه‌های اداری را بدتر کرده این است که مرزهای متفاوتی وجود دارند و بنابراین توانمندی‌ها و صلاحیت‌های واحدهای اداری در درون کلان‌شهرها متفاوت است. در نتیجه، ویژگی بخش‌های بزرگی از بسیاری از کلان‌شهرها وجود موزاییک‌های کنترل نشده و بسیار نامتجانسی است که دقیقاً کنار یکدیگر چیده شده‌اند. به علاوه، گاهی تنگناهای جدی در عرضه خدمات روزمره به‌ویژه در مورد عرضه آب و برق، خدمات درمانی اولیه و پیشگیری‌های ضروری وجود دارد.

کتاب پیش رو با استفاده از مطالعات موردی، نگاه دقیق‌تری به چند پرسش کلیدی و مبتلا به کلان‌شهرها داشته است. هدف اصلی کتاب بررسی مهم‌ترین دگرگونی‌ها و چالش‌های توسعه کلان‌شهری در سراسر جهان با تمرکز بر سه موضوع اصلی زیر است: (۱) فضای فیزیکی، زمین و منابع؛ (۲) گذار اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی؛ و (۳) حکمرانی و مدیریت کلان‌شهرها.

محتوای این کتاب نشان‌دهنده ضرورت توسعه همکاری‌های بین‌المللی و بین‌رشته‌ای برای پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش‌های مربوط به توسعه کلان‌شهری هستند و برای فهم و تحلیل تحولات معاصر و شناسایی نمونه‌های موفق عملکرد پایدار در حکمرانی کلان‌شهرها، ضروری است تمامی ذینفعان از حکومت‌های محلی، بنگاه‌های خصوصی و سازمان‌های مردم‌نهاد گرفته تا جامعه مدنی مشارکت کرده و با یکدیگر پیوند داشته باشند. امید است مطالب ارزشمند این کتاب تحولی هرچند جزئی اما ریشه‌ای در شیوه تفکر در مورد کلان‌شهرها و نحوه سیاست‌گذاری برای آن‌ها ایجاد کند و در جهان آینده کلان‌شهرهای ما سهمی معین و روشن در نظام جهانی داشته باشند.

محمدحسین بوجانی

رئیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران